

СЕКЦІЯ 4. ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УДК: 332.14:336.1(477)

Мацюк Іван
аспірант Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Однією з ключових передумов місцевого розвитку є наявність фінансових ресурсів для його забезпечення [1]. Відповідні фінансові ресурси формуються і використовуються місцевими органами влади через місцеві бюджети, що виступають фінансовою основою їх діяльності. Водночас через обмеженість ресурсів, а також у зв'язку з новими викликами воєнного часу органи місцевого самоврядування зіткнулись зі значними проблемами щодо забезпечення економічного та соціального розвитку територій.

Основною ідеєю формування системи спроможних територіальних громад в Україні є перехід від неефективних, подрібнених і часто фінансово неспроможних сільських, селищних рад до територіальних громад із реальними можливостями для забезпечення свого розвитку. Реформа децентралізації була покликана розширити повноваження сільських і селищних територіальних громад до рівня міських територіальних громад, які й раніше мали значні кошти в своїх бюджетах розвитку. Результатом запроваджених змін стало те, що територіальні громади отримали однакові бюджетні повноваження щодо власних джерел доходів,

однак можливості використання боргових інструментів одержали лише обласні ради та міські територіальні громади.

Завдяки реалізації в Україні реформи міжбюджетних відносин, яка була складовою частиною процесу децентралізації, вдалося послідовно досягти таких позитивних результатів:

- підвищено рівень фінансового забезпечення місцевих бюджетів – дохідна спроможність місцевих бюджетів зросла у рази, що призвело до збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів;

- створено умови для мотивації органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів;

- органам місцевого самоврядування надано право самостійно встановлювати ставки місцевих податків у граничних межах, визначених законодавством, і надавати пільги з їх сплати;

- змінено систему міжбюджетного вирівнювання: балансування видаткових повноважень замінено на більш прогресивний механізм горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

Обсяги місцевих бюджетів повинні бути достатніми для проведення видатків розвитку, що й буде складати фінансову складову забезпечення місцевого розвитку. В сучасних дослідженнях науковців доведено наявність тісного взаємозв'язку між обсягом здійснених у регіоні видатків і рівнем його валового регіонального продукту, як одного з показників, що характеризують перспективи досягнення економічних цілей розвитку. Для прикладу, аналіз проведений І. Цимбалюк підтверджує, що для більшості регіонів України важливою проблемою є активізація економічного зростання задля розширення фіскального простору інклюзивного розвитку та збільшення надходжень до місцевих бюджетів [2].

Зокрема, на надходження податку на доходи фізичних осіб органи місцевого самоврядування можуть впливати через активізацію економічного зростання та покращення інвестиційного клімату. Наслідком цього будуть створені додаткові робочі місця та, відповідно, додаткові надходження до місцевого бюджету від їх оподаткування. Для повноцінної реалізації зазначеного заходу важливим є удосконалення чинного механізму управління інвестиційною діяльністю з урахуванням євроінтеграційних

пріоритетів сталого розвитку та досвіду країн Європейського Союзу [3].

Дохідними джерелами місцевих бюджетів згідно Бюджетного кодексу України визначено податкові та неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом і трансферти, а також передбачена можливість здійснення запозичень й надання місцевих гарантій для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України, що належать до комунального сектору економіки.

В результаті децентралізації система формування доходів місцевих бюджетів зазнала значних змін, зокрема відбулось збільшення ролі місцевих податків, зростання частки загальнодержавних платежів, що спрямовуються на місця, та трансформація системи міжбюджетного вирівнювання [4; 5].

Органам місцевого самоврядування надані права встановлення порядку використання коштів й іншого майна, що перебуває у спільній власності територіальних громад і отримання плати за використання такого майна. На нашу думку наділення додатковими повноваженнями виконавчих органів місцевих рад з адміністрування загальнодержавних платежів підвищило б їхні контрольні можливості за надходженнями до бюджетів, сприяло б налагодженню взаємодії з податковими органами та, відповідно, дало б позитивний ефект для збільшення доходів місцевих бюджетів.

Вагомою фінансовою складовою місцевих бюджетів надалі залишаються міжбюджетні трансферти, хоча їх частка у доходах і скоротилась після завершення реформи децентралізації. Обсяги міжбюджетних трансфертів щорічно встановлюються для місцевих бюджетів законом про державний бюджет і залежать в основному від кількісних параметрів мережі та контингенту працюючих у закладах соціально-культурної сфери територіальних громад.

Окрім вищезгаданих традиційних джерел для забезпечення заходів місцевого розвитку органи місцевого самоврядування повинні більш активно використовувати залучені кошти, що надходять через механізми запозичень і місцевих гарантій. Права на здійснення місцевих запозичень й надання місцевих гарантій належать, згідно з Бюджетним кодексом України [6], обласним радам і міським територіальним громадам. Такі ресурси можуть використовуватись для фінансування інвестиційних проєктів, створення або оновлення об'єктів критичної інфраструктури тощо.

Для прикладу, використання зазначених боргових інструментів Луцькою територіальною громадою дало можливість провести заходи з підвищення енергетичної ефективності в громадських будівлях міста, покращення енергоефективності та надійності системи водопостачання та водовідведення, оновлення інфраструктури електротранспорту.

З урахуванням сучасних реалій та потреби у фінансових ресурсах для здійснення заходів місцевого розвитку в умовах війни, є доцільним розширити коло користувачів борговими інструментами на законодавчому рівні, не залежно від статусу територіальної громади, а від обґрунтованого обсягу власних доходів місцевого бюджету, достатніх для виконання зобов'язань щодо сплати боргів. Водночас, питання використання боргових механізмів фінансування місцевого розвитку потребує подальшого вивчення з метою наукового обґрунтування його ефективності.

З усіх дохідних джерел бюджетів, а саме від використання рухомого та нерухомого майна, земельних і водних ресурсів, платежів з доходів фізичних осіб, міжбюджетних трансфертів, запозичень і місцевих гарантій місцеві органи влади наділені реальними повноваженнями щодо адміністрування платежів від використання майна громади та щодо рентних платежів місцевого значення. Вплив на інші джерела доходів місцевих бюджетів є суттєво обмеженим.

Отже, в сучасних умовах розвитку територіальних громад потребує подальшого вдосконалення механізм адміністрування платежів до місцевих бюджетів у напрямку розширення повноважень органів місцевого самоврядування.

Інвестиційна складова місцевих бюджетів вимагає посилення, а пошук механізмів управління інвестиційною діяльністю в громадах повинен стати одним з найпріоритетніших напрямів діяльності органів місцевого самоврядування у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування. // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, №38, ст. 249. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%92%D0%A0#Text>.

2. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 340 с. ISBN 978-966-940-278-3

3. Лугова М. С., Цимбалюк І. О., Павліха Н. В. Інвестиційна діяльність регіону в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз та напрями активізації: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 250.

4. Цимбалюк І. Фіскальний простір інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. ISBN 978-966-940-399-5

5. Khomiuk N. & Nataliia P. Organizational and economic mechanism of diversification of sustainable development of rural areas in the conditions of decentralization. *National Interest*, 2021. 2(6), 1–11. URL: <https://sc01.tci-thaijo.org/index.php/NIT/article/view/240169>

6. Бюджетний кодекс України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2010. № 50-51. Ст.572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n311>.

УДК: 368

Дирда Ангеліна
здобувачка вищої освіти
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник:

Діденко Людмила
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Протягом останніх років національний страховий ринок стикається із рядом складних випробувань, які обумовлені загостренням пандемії та карантинних вимог, військовими діями на нашій території та виникненням й поширенням глибоких кризових явищ у фінансовій системі та економіці загалом. Ці фактори здійснюють безпосередній вплив на страхову діяльність, дохід та рух фінансових потоків. Зокрема від зовнішніх та внутрішніх чинників, залежить розвиток суб'єктів цього ринку, якість надання страхових